

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ОТРИМАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ЗРАЗКІВ ЛЮДИНИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ

Володимир Анатолійович УРБАН,

курсант 3-го курсу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Книженко С. О.,

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри криміналістики, судової експертології та

домедичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ

Під час призначення та проведення судових експертиз слідчому досить часто доводиться отримувати біологічні зразки людини. На жаль, на сьогодні, ні в криміналістичній літературі, ні на рівні законодавства не визначено що є біологічним зразком людини.

Аналіз юридичної літератури, нормативних актів дозволяє нам виділити дві точки зору відносно визначення біологічних зразків. Одна група дослідників трактує біологічні зразки людини широко – тобто всі зразки, пов'язані з життєдіяльністю особи як біологічної істоти (усі виділення людини, відбитки пальців рук, почерк, мовлення і голос особи, відбитки зубів, запахові сліди людини і т. д.) – такої думки притримуються О.В. Баулін, П.Є. Антонюк та інші [1; 2]. Інша група правників, а саме Я.В. Фурман, В.В. Юсупов та Л.Т. Котляренко вважають, що біологічні зразки людини це тільки – біологічні виділення та окремі види зразків особи, такі як волосся та запах, нігті, кістки, органи та тканини [3]. Ми підтримуємо точку зору тих дослідників, які під біологічними зразками людини розуміють більш вузьке поняття, відносячи до таких зразків – кров, слину, сперму, піт, нігті, кістки, органи та тканини.

Проведене дослідження дозволяє нам стверджувати, що отримання біологічних зразків людини – це процес здійснення відбору біологічних зразків особи (кров, слина, сперма, волосся, піт та інші) із застосуванням медикотехнічних засобів, шляхом дотримання основоположних прав і свобод людини, не принижуючи честі та гідності особи, та не допускаючи жорстокого поводження з метою проведення подальшої експертизи у межах кримінального провадження.

При розслідуванні кримінальних правопорушень під час отримання біологічних зразків людини виникають наступні типові ситуації: 1) особа погоджується надати біологічні зразки добровільно; 2) особа відмовляється добровільно надати біологічні зразки. У цій ситуації є два варіанти розвитку подій – слідчий суддя задовільняє клопотання про примусове відібрання біологічних зразків особи або він відмовляє у задоволенні такого клопотання.

У слідчого, як правило, не виникає проблемних ситуацій при отриманні біологічних зразків людини добровільно, тому зосередимо свою увагу на ситуаціях, коли особи відмовляються від добровільного надання біологічних зразків.

У криміналістичній літературі серед зразків, які направляються на експертизу для порівняльного дослідження поділяються на такі види: вільні; умовно-вільні; експериментальні [2]. Якщо є вільні, умовно-вільні біологічні зразки слідчий їх отримує шляхом тимчасового доступу до речей та документів. Якщо немає вільних, умовно-вільних зразків, то слідчому доводиться отримувати їх примусово, тобто отримувати експериментальні зразки. Це вимагає від слідчого знання та застосування низки тактичних прийомів для досягнення поставленої мети. У разі примусового отримання біологічних зразків людини необхідно використовувати, у першу чергу, допомогу спеціаліста. Слідчому варто проконсультуватися із фахівцями відповідної державної або приватної спеціалізованої установи у якій буде проводитись отримання біологічних зразків (щодо встановлення виду, кількості та якості потрібних для проведення експертизи біологічних зразків).

Погоджуємось з думкою П.Є. Антонюка щодо тактичних аспектів примусового отримання біологічних зразків людини. Автор справедливо до них відносить: застосування тактичних прийомів психологічного впливу з метою спонукання особи до добровільного надання біологічних зразків; вибір місця примусового отримання біологічних зразків (як правило медичний заклад); доставлення всіх учасників слідчої (розшукової) дії до місця примусового отримання біологічних зразків; підбір осіб, які забезпечуватимуть примусовий характер процесуальної дії; підбір технічних засобів фіксації та вилучення; забезпечення участі понятих та захисника [2].

У разі неможливості примусового отримання біологічних зразків при розслідуванні кримінальних правопорушень, але за якими дозволяється проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії як негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 Кримінального процесуального кодексу України №4651-VI від 13.04.2012) – слідчому необхідно провести таку процесуальну дію.

Підводячи підсумок зазначимо, що визначення поняття біологічних зразків людини та дотримання тактичних прийомів в ході їх примусового отримання дає можливість слідчому, прокурору, слідчому судді, суду неухильно дотримуватись прав і свобод людини.

Список використаних джерел:

1. Баулін О.В. Особливості отримання біологічних зразків особи для проведення експертизи у досудовому розслідуванні. Криміналістика и судебная экспертиза. 2015. Вип. 60. С.222-231.
2. Антонюк П.Є. Організаційно-тактичні аспекти примусового відбирання біологічних зразків у особи в кримінальному провадженні. *Криміналістичний вісник*. №1 (27). 2017. С. 34-39.
3. Особливості збирання у досудовому провадженні біологічних слідів людини : метод. рек. / Фурман Я. В., Юсупов В. В., Котляренко Л. Т., Дмитрук Р.С. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 44 с.